
Contribuții la cunoașterea roțițelor de lut ars din epoca bronzului. Descoperirile de la Pir

---

Carol KACSÓ

Cuvinte cheie: Pir, cultura Otomani, roțiță perforată de lut ars, model de car

Schlüsselworte: Pir, Otomani-Kultur, Tonrad, Wagenmodell

În urma unor informații primite cu privire la descoperirea unor morminte străvechi în raza localității Pir (aflată astăzi în județul Satu Mare; în anii '50-60 ai secolului trecut ea aparținea administrativ de regiunea Baia Mare, redenumită, în 1960, regiunea Maramureș), muzeul din Baia Mare a efectuat, în colaborare cu muzeul din Sfântu Gheorghe, în toamna anului 1953, între 4 și 10 noiembrie¹, săpături de salvare la cca 2 km nord-vest de comună, în locul numit de localnici *Vár* sau *Vársziget* (*Cetate*) (fig. 1-2). Colectivul de cercetare era format din Zoltán Székely, Zoltánné Kovács (Elena Kovács) și András Habina. Cercetările au continuat și în anul următor, în perioada 16 septembrie-2 octombrie, ele fiind extinse și la punctul *Váruvóar* (*Curtea Cetății*), aflat în imediata vecinătate a punctului *Vár*, despărțit de acesta printr-un șanț artificial. Majoritatea descoperirilor a intrat în colecția muzeului din Baia Mare, câteva vase de lut ars, precum și alte categorii de artefacte au ajuns și la muzeul din Sfântu Gheorghe.

Primele informații cu privire la aceste cercetări au fost furnizate de către Zoltán Székely într-un articol publicat în anul 1955². Autorul menționa doar săpăturile efectuate în 1954, precizând că în cadrul acestora au fost abordate o așezare Otomani, precum și un cimitir al aceleiași culturi, între cele două obiective existând decalaje cronologice. Era descrisă succint și o parte a artefactelor, fiind ilustrate și câteva dintre acestea³. Erau prezentate și două fotografii ale mormintelor identificate⁴.

Informații mai detaliate cu privire la cercetările de la Pir au fost furnizate de către Zoltán Székely într-o lucrare apărută în anul 1966⁵. Erau publicate aici un istoric al cercetărilor, poziția topografică a sitului și un plan al săpăturilor din punctul *Cetate*, precum și o descriere succintă a mormintelor, și era ilustrată o parte a descoperirilor: ceramică din așezare și din morminte, piese de os și din corn de cerb, un pumnal de bronz și o formă de turnat fragmentară.

Câteva dintre piesele de ceramică descoperite la Pir, pe care autorul le atribuia culturii Wietenberg, au fost republicate de Zoltán Székely în anul 1988⁶, din păcate tot fără date mai precise cu privire la contextul în care acestea au ieșit la iveală.

Între timp, în 1972 am publicat câteva informații cu privire la descoperirile de la Pir, precum și două vase inedite⁷, iar în 1978, în cadrul unei monografii a epocii bronzului din nord-vestul Transilvaniei, Tiberiu Bader a prezentat pe scurt cercetările efectuate la Pir, a analizat câteva dintre descoperiri și a ilustrat o parte însemnată a pieselor aflate la muzeul din Baia Mare⁸.

Materialele Wietenberg provenite de la Pir au fost amintite și ilustrate și de Nikolaus G.O. Boroffka, cu menționarea literaturii referitoare la ele, dar de asemenea fără precizări cu privire la contextul exact în care ele au apărut⁹.

János Némethi s-a ocupat în mai multe lucrări de cercetările efectuate în stațiunea din epoca bronzului din punctele *Vársziget* și *Váruvóar* de la Pir. În studiul publicat în 1996 au fost ilustrate două dintre vasele desco-

---

Carol KACSÓ, Baia Mare, e-mail: carolkacso@yahoo.de

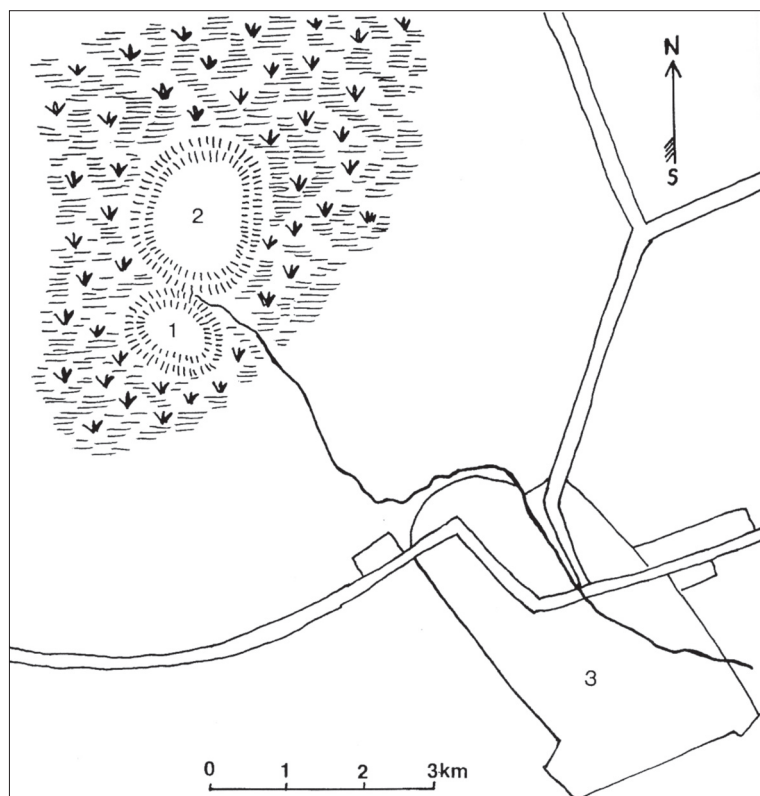

Fig. 1. Harta localității Pir cu punctele Várudvar (Curtea Cetății) (2) și Vár/Vársziget (Cetate) (3) (după Zsolt Székely).

perite și au fost descrise pe scurt săpăturile efectuate la Vársziget în anul 1977¹⁰. Potrivit informațiilor furnizate aici, în așezarea de la Pir a fost sesizat un singur strat de cultură Otomani cu două niveluri de locuire. S-a afirmat, de asemenea, că cimitirul descoperit în punctele menționate aparține unei etape mai recente decât așezarea. În repertoriul apărut în 1999, același autor furniza date mai ample cu privire la săpăturile din 1977, inclusiv o prezentare a stratigrafiei constatate și o descriere a unei părți a pieselor descoperite, în prezent în majoritatea lor dispărute¹¹. Date sintetice cu privire la stațiunea din epoca bronzului de la Pir, cu precizările că în perioada 1946-1952 au fost deranjate aici 12 morminte din Bronzul mijlociu și că în nivelul superior al așezării s-au amestecat materialele Otomani III și Cehăluț, au fost publicate de János Némethi și Zsolt Molnár în primul volum al lucrării despre tell-urile din Câmpia Careiului și Valea Eriului¹².

Informații cuprinzătoare cu privire la așezarea și cimitirul Otomani de la Pir, dar și o cantitate consistentă de descoperiri au fost puse în circulație de către Zsolt Székely în două studii, apărute în anii 2000 și, respectiv, 2001¹³. Un număr mare de descoperiri provenite de la Pir a fost publicat cu ocazia prezentării colecției de arheologie a muzeului din Baia Mare¹⁴, precum și a analizei ceramicii culturii Otomani din nord-vestul Transilvaniei¹⁵. Pumnalul de bronz și formele de turnat de la Pir au fost ilustrate de mai multe ori însoțite de variate interpretări¹⁶. Recent au fost publicate sau republicate un pandantiv fragmentar de bronz găsit întâmplător la suprafață pe tell-ul de la Pir-Vár (Cetate)¹⁷, precum și vasele-askos¹⁸ și vasele-strecurătoare fără fund¹⁹ descoperite în cursul săpăturilor de la Pir.

În contextul discuțiilor cu privire la problemele epocii bronzului din nord-vestul Transilvaniei, descoperirile de la Pir au fost în mod repetat citate și analizate. Menționarea titlurilor acestor studii ar depăși cadrul lucrării de față²⁰.

Materialele de la Pir ajunse la muzeul din Baia Mare au fost inventariate imediat după descoperirea lor într-un registru care s-a pierdut, apoi, în anii 1962 și 1963, ele au fost reinventariate sub numerele 11.506-11.478, 11.989-12.055, 12.152-12.162 și 12.182-12.202. O nouă inventariere a descoperirilor de la Pir a avut loc, în mai multe etape, începând din anul 1966, ele primind numerele 1-122, 357-437, 759-816 și 14.877-15.622.

În lipsa aproape totală a marcajelor inițiale sau a altor mijloace de identificare, doar în foarte puține cazuri au putut fi precizate locurile exacte de descoperire a artefactelor din epoca bronzului de la Pir sau apartenența lor la vreun nivel de locuire sau complex. Nu sunt cunoscute cu exactitate nici numărul și tipurile de piese găsite întâmplător, care au fost achiziționate de muzeul din Baia Mare²¹. În aceste condiții, materia-